

הישיבה השלוש מאות ועשרים (שך)

ביום א' באדר ב' התשע"א (7 במאָרס 2011) בשעה 13:30, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים עוזי אורנן, שולמית אליצור, יהושע בלאו, יעקב בן-טולילה, משה בר-אשר (י"ר), יוחנן ברויאר, אהרן דותן, אברהם טל, יוסף יהלום, חיים כהן, קציעה כ"ץ, יוסף עופר, אמציה פורת, שמואל פסברג, שמא יהודה פרידמן, מנחם קיסטר, אורה שורצולד; החברים-היועצים יואל אליצור, סיריל אסלנוב, חיים סבתו, משה פלורנטין, אלישע קימרון, דוד רוזנטל, עפרה תירוש-בקר; המנהלת הכללית טלי בן-יהודה; המזכירה המדעית רונית גדיש; יועצת הלשון ברשות השידור רות אלמגור-רמון; עובדי האקדמיה נטלי אקון, קרן דובנוב, ברק דן, דורון יעקב, תמר כץ, רחל סליג ודורון רובינשטיין.

סדר היום: א. הרצאת חיים סבתו "לשון המקורות ולשון הדיבור בכתיבה של היום כביטוי לשינוי ערכים"
ב. מילים בשימוש כללי
ג. אישור הודעת ועדת הדקדוק

א. הרצאת חיים סבתו "לשון המקורות ולשון הדיבור בכתיבה של היום כביטוי לשינוי ערכים"

הערת העורך: גרסה מקוצרת של ההרצאה התפרסמה בכותרת "ניגונה של לשון" באקדמ 49 (מרחשוון תשע"ד), עמ' 3.

ב. מילים בשימוש כללי

הודעת הוועדה למילים בשימוש כללי

1. דְּבָשׁוֹן (מקל שבראשו סליל להוצאת דבש); דְּבִשִּׁית (כלי לדבש)
2. עֲמִית, עֲמִיתָנִי, עֲמִיתָנוֹת (קולגה, קולגיאלי, קולגיאליות)
3. עֲתוּדֵי (רזרב)
4. קְרִיאָה לְתַקּוּן, קְרִיאָה לְהַחֲלֵפָה (ריקול)

5. מְנַעַד (דיאפזון – diapason)
 6. גְּלַגְנוּעַ (גלגליים חשמליים)
 7. שְׁבֻשׁוּב / תְּהַפּוּךְ (או תְּהַפּוּדָּה) / נְזוּרָה (פלינדרום)

רקע

1. דְּבִשׁוֹן (מקל שבראשו סליל להוצאת דבש); דְּבִשִּׁית (כלי לדבש) בכל שנה לקראת ראש השנה פונים אל האקדמיה בשאלה כיצד ייקרא המקלון שבראשו סליל המיועד להוצאת דבש. הוועדה מציעה לקבוע לו שם – דְּבִשׁוֹן, ובהזדמנות זו לקבוע שם לכלי לדבש – דְּבִשִּׁית. הצעות נוספות למקלון: מְקָלוֹן סְלִיל, מְקָלוֹן סְלִילִי, כְּפִית סְלִיל, סְלִילִית, סְלִילוֹן, אוֹרָה דְּבִשׁ, אוֹרֶן דְּבִשׁ, מְרִדִית, מְטוֹן, מְטָבְלוֹן, טְבָלוֹן, נְסָחֶן דְּבִשׁ; הצעה נוספת לכלי: דְּבִשָּׂיָה.

2. עֲמִית, עֲמִיתָנִי, עֲמִיתָנוּת (קולגה, קולגיאלי, קולגיאליות) הוועדה נתבקשה לקבוע חלופה עברית לשם התואר 'קולגיאלי', ההולם יחסים טובים בין חברים לעבודה. אגב העיסוק בבקשה התברר שהמונח עֲמִית במשמעות 'קולגה' אינו מצוי במילוני האקדמיה, ומוצע אפוא לאמצו. הצעת הוועדה: עֲמִית (קולגה), עֲמִיתָנִי (קולגיאלי), עֲמִיתָנוּת (קולגיאליות). המילה הלטינית collēga cum > [con] + [עם] legēre 'לבחור'. מצייתת אדם שנבחר לתפקיד עם אדם אחר, שותף באותה משרה. מילה קדומה זו קשורה למבנה הרפובליקה הרומית, שבה בכל תפקיד שלטוני היו שני אנשים לפחות בעלי סמכות שווה שכייהנו בתפקיד פרק זמן מוגבל.

3. עֲתוּדִי במילוני האקדמיה רזרבה היא עֲתוּדָה. הוועדה מציעה לקבוע את שם התואר עֲתוּדִי תמורת רזרבי. גזירת עֲתוּדִי מן עֲתוּדָה היא על דרך חֲלוּפִי מן חֲלוּפָה. במונחי האקדמיה מצאנו מְעַגֵּל עֲתוּד – reserve circuit (קשר ואלקטרוניקה, תש"ל). הוועדה העדיפה את הצורה עֲתוּדִי (ובנקבה עֲתוּדִית) כדי שלא ליצור זהות בין צורת הנקבה של שם התואר ובין עֲתוּדָה=רזרבה. במקורות משמשת מעט הצורה עֲתוּד חלופה של עֲתִיד במשמעות מוכן, מזומן.

4. קְרִיאָה לְתִיקוֹן, קְרִיאָה לְהַחֲלָפָה (ריקול) סגנית שר התמ"ת לשעבר אורית נוקד פנתה לאקדמיה בבקשה לקבוע חלופה עברית למילה "ריקול" (recall) – תהליך שבו חברה מודיעה ללקוחות שקנו ממוצריה להחזירם לצורך החלפה או תיקון לאחר שנתגלה בהם פגם. הצעת הוועדה: קְרִיאָה לְתִיקוֹן, קְרִיאָה לְהַחֲלָפָה (על פי ההקשר). הצעות נוספות: קריאת תיקון, קריאה חוזרת, הזמנה לתיקון (מן המרשתת), הֶחְזוֹר (הצעה שנבחרה בתחרות שקיים העיתון ידיעות אחרונות).

5. מְנַעַד (דיאפזון)

מְנַעַד (דיאפזון) הוא טווח הצלילים שכלי נגינה או קולו של אדם מסוגל להפיק – מן הנמוך עד הגבוה. המילה נוצרה מחוץ לאקדמיה מחיבור מילות היחס 'מֵן' ו'עַד' ונקלטה היטב בציבור, אולי בשל דמיונה למילים ממשקל מְפַעֵל. במילון למונחי המוסיקה משנת תשט"ו נקבע המונח מְגַבּוֹל, ובמילון ישן יותר משנת תש"ו יש גם הֶקֶף, דִּיפְזוֹן. ביוונית diapason = 'דרך כל'. לפי מילון אוקספורד המילה משמשת ביוונית בצירופים diapason chordon ('דרך כל המיתרים'), symphonia diapason chordon ('התאמת קולות דרך כל המיתרים'). הוועדה מציעה להחליף את מְגַבּוֹל במונח הרווח מְנַעַד.

6. גְּלַגְלוּעַ (גלגליים חשמליים)

החלופה העברית שנקבעה לקורקינט היא גְּלַגְלִים (במילוני ועד הלשון והאקדמיה מן השנים תרצ"ז, תשכ"ח, תשס"ח). הוועדה מציעה לאמץ את הצעת אלישע פרוינד לקרוא לגלגליים חשמליים גְּלַגְלוּעַ. בהצעה תומך איש הוועדה למונחי תחבורה פנחס בן-שאול. הצעה נוספת: גְּלַגְלִים חֲשֵׁמְלִיִּים.

ח' כהן העיר על הצורה גלגליים כי לדעתו יש לקבוע גלגליים. על פי מה שעולה מכללי נטיית השם, נטיית גְּלַגְלִים היא בפתח: גְּלַגְלִים. אף כי דבר זה לא נאמר במפורש, הוא נלמד מן ההערה שם (סעיף 1.2, כלל ב): "במקרא בא חיריק גם בשמות גְּלַגְלוּ מן גְּלַגְלִים".

7. שְׁבָשׁוּב / תְּהַפּוֹךְ (או תְּהַפּוֹךְ) / נְזוּרָה (פלינדרום)

פלינדרום הוא מילה או משפט הנקראים ישר והפוך, כגון 'טיט', 'שמש', 'אבי אל חי שמך למה המלך משיח לא יבא' (פלינדרום שחיבר ר' אברהם אבן-עזרא). המונח משמש במידה פחותה גם במספרים, כגון 1221.

מקור המונח הלועזי במילה היוונית palindromos – 'ריצה לאחור', 'היפנות' (מן palin – בחזרה, שוב). ביוונית הקלסית המילה רווחת בתיאור המסלולים של גרמי השמים החוזרים על עצמם).

בספר 'מחברות אית'אל' – תרגום של יהודה אלחריזי ליצירותיו של המשורר הערבי אל חריי – אחת המחברות נקראת "מחברת האותיות המתהפכות", ובה מתוארת חבורה המשתעשעת בהמצאת פלינדרומים, וכלשון המחבר: "וחשבנו לחבר מליצות מתהפכות".

הוועדה מבקשת מן המליאה להכריע בין שלוש הצעות:

א. שְׁבָשׁוּב

ב. תְּהַפּוֹךְ (או תְּהַפּוֹךְ) – המילה באה בנדיר בספרות שלאחר המקרא כגזירה מן 'תהפכות' המקראית.

ג. נְזוּרָה – על פי "נְזוּרָה אַחֲרֵי" בישעיהו. בספרות ימי הביניים נְזוּר משמשת בתיאור איגרות שיש להן משמעות גם כשקוראים אותן מהסוף להתחלה: "ואקום ואחבר את המליצה ההדורה, והיא ישרה ונזורה" (עמנואל הרומי, המחברת האחת-עשרה).

כן המילה משמשת בתיאורי מהלך הכוכבים במשמעות 'נסוג אחור במהלכו'. בהצעה 'נזורה' צורת הפועל בנקבה הופכת לשם עצם. הצעות נוספות שעלו: (מילה) נְזוּרָה, נְסֻגָּת, (מילה) מִתְּהַפֵּכֶת, תְּכַרְכֶּת, (מילת) רְצוּא וְשׁוּב.

מ' בר-אשר: שבע הצעות, פרות עבודתה של הוועדה למילים בשימוש כללי, מובאות אלינו לדיון. אני מציע שנתמקד תחילה בשלוש הראשונות. יציג אותן יושב ראש הוועדה האד' ברויאר.

י' ברויאר: בהצעה הראשונה התלבטנו אם לכנות את הדבשון לפי צורתו – מקלון סלילי – או לפי תפקידו. עיניכם הרואות שיש לא מעט הצעות, חלקן עלו מתגובות החברים להצעות שעלו בוועדה, וזאת הזדמנות להודות לכל המגיבים. בסופו של דבר גבר הקשר אל הדבש, והוא נמשך גם אל ההצעה לכלי – דבשית. הצעה אחרת לכלי היא דבשייה, בסיומת המוכרת מן השם הרווח למבזקת המלח – מלחייה. יש לציין כי לעומת המקלון לדבש לא פנו אלינו בבקשה למצוא מילה עברית לכלי, אבל סברנו שזה מתבקש. ההצעות עמיתני ועמיתנות נגזרות מן המילה עמית במובנה החדש והרווח 'קולגה', מובן המתועד במילונים אך לא במילוני האקדמיה. לפיכך אנו מציעים בהזדמנות זו לאשר גם את עמית במשמעות 'קולגה'. את הסימות נְנִי, נְנוֹת לשם התואר ולשם המופשט הנגזר ממנו העדיפה כאן הוועדה מהסימות הרגילות יותר יי, יוֹת מפני שבפי ההוגים עי"ן כאל"ף תישמענה המילים החדשות עמיתי ועמיתות כמילים אמתיות ואמיתות. רזרבה היא עתודה, ולשם התואר הנגזר ממנה הוועדה מציעה את עתודי. במקורות מצויה הצורה עָתוּד, חלופה של עֵתִיד, במשמעות 'מוכן', כגון במכילתא דרשב"י: "להודיע חכמתו של משה שהיה עתוד ועומד ומפייס כל אותן אלפים וכל אותן רבבות".

מ' בר-אשר: זכור לי שבשנים הראשונות לקום המדינה יצאו מוריי לעתודות במקום למילואים.

א' דותן: אני חושב שכדאי שנעצור לרגע ונשאל את עצמנו אם אנחנו חייבים לחדש מילה למקלון להוצאת דבש מצנצנת. הרי מחר תומצא כפית להוצאת ריבה או חרדל ונתבקש למצוא גם לה מילה מיוחדת, ואין לדבר סוף. לא צריך לחדש מילה לכל דבר, ודאי שלא למקלון הזה. טוב נעשה אם נסיר את המילה מסדר היום. גם בצורך בשם התואר עמיתני לא השתכנעתי. אפשר פשוט לומר חברי. עמיתני נשמע לי אימתני. זאת ועוד, רק בחלק משפות אירופה שם התואר קולגיאלי משמש כמשמעותו בעברית. למשל לפי מילון אוקספורד, באנגלית שם התואר collegial מתייחס למי שחבר ב־collegium או ב־college, ונדמה לי שכך גם בצרפתית.

ס' אסלנוב: בצרפתית יש לשם התואר המקביל לקולגיאלי גם המשמעות שיש לו בעברית.

מ' בר-אשר: מעשה קולגיאלי איננו מעשה חברי. ואשר לתוספת הנו"ן בשם התואר, במדעי החברה התרכו מאוד שמות תואר ממין זה, כמו איכותני ומהותני.

א' דותן: מעשה קולגיאלי קרוב מאוד – לטעמי קרוב מספיק – למעשה חברי.

מ' פלורנטיין: אינני רואה סיבה טובה לחדש מילה לכלי לדבש אם לא התבקשנו לעשות זאת, כלומר אם לאיש מדוברי העברית היא אינה חסרה. אשר לקולגיאלי, אינני חושב שלמציאותו של שם התואר הזה בלשונות אחרות או לשימוש בו בלשונות אירופה צריכה להיות השפעה על החלטתנו. די לנו שבעברית קולגיאלי משמש כפי שהוא משמש, וכל שעלינו לשאול את עצמנו זה אם כדאי שתיקבע לו חלופה עברית.

ס' אסלנוב: הסימות זון מורה על הקטנה, וההצעה דבשון יכולה להתפרש כדבש מועט.

ר' גדיש: בנוגע לקביעת שם למקלון ולכלי לדבש, השאלה היא אם האקדמיה רוצה לומר את דברה או אם היא מעוניינת לחכות שהציבור יאמר את דברו. דבר אחד ברור, אם האקדמיה תבחר לשתוק, במוקדם או במאוחר הציבור ימצא להם שם. אמנם לא נתבקשנו למצוא שם לכלי לדבש, אבל את השמות דבשית או דבשייה כבר תוכלו למצוא בשימוש באתרים למכירת כלי בית במרשתת.

ח' כהן: הנתון שהמילה דבשית או דבשייה כבר קיימת הוא נתון חשוב.

מ' קיסטר: הגם שלא נתבקשנו למצוא שם לכלי, לצמד דבשון ודבשית – זכר ונקבה – יש כאן בעיניי ערך מוסף.

י' בן-טולילה: למילה קולגיאלי יש קונוטציה חיובית; שם התואר עמיתני יכול להיות סתמי, ואם כך הוא לא יבוא במקום קולגיאלי.

ר' גדיש: תוספת נו"ן לשם תואר מפקיעה אותו בדרך כלל מסתמיותו. כך למשל לאומני בהשוואה ללאומי. ייתכן אפוא שההצעה עמיתני מתאימה דווקא לשם תואר לא סתמי.

א' שורצולד: כמוהו גם שם התואר רכושני – מן רכוש.

ד' רוזנטל: אני מעדיף שמילים חדשות תעזורנה להעלות משמעויות נשכחות מעברה של שפתנו. לכן למקלון לרדיית דבש מהצנצנת אני מציע נסחן דבש. נוסח או נוסחה הם הרי העתקה מנייר לנייר, והדימוי שניתן להעתקה הוא של רדיית דבש.

מ' בר-אשר: הייתי שמח לו היה נסחן מתקבל, אבל נראה לי שסיכויי קבלתו בציבור קלושים. למעט יודעי הערבית, מי יבין וידע שהשורש נס"ח הוראתו המקורית היא העתקה? בהקשר זה אזכיר את דב סדן, שאמר כאן לפני שלושים שנה שאילולא היו מנסים להחיות את העברית ב־1880, עת מחיי השפה היו מצויים במקורותינו ובלשון המקורות, אלא מאה שנה לאחר מכן, הניסיון לא היה צולח.

נעבור כעת להצבעה, ונפתח בהצעות למקלון לרדיית הדבש ולכלי לדבש. אני מציע להצביע תחילה על השאלה אם להסירם מסדר היום או לקבוע להם מילים.

הצבעה

בעד הסרתם מסדר היום – 3
נגד – רוב גדול

מ' בר-אשר: נצביע תחילה על הכלי – דְּבִשִּׁית או דְּבִשָּׂה.

ע' אורנן: שתיהן מילים עבריות למופת. מדוע עלינו להכריע ביניהן? תשמשנה שתיהן עד שתגבר האחת על רעותה.

מ' בר-אשר: אני מעדיף לצמצם את המקרים של מינוח כפול.

הצבעה

בעד דְּבִשִּׁית – 12
בעד דְּבִשָּׂה – 2

הוחלט: דְּבִשִּׁית.

מ' בר-אשר: כעת נצביע על המקלון שעורר את הסוגיה כולה.

הצבעה

בעד הצעת הוועדה דְּבִשׁוֹן – 9
נגד – 9

מ' קיסטר: אני מציע שנצביע על הצעת הוועדה כנגד ההצעות האחרות.

מ' בר-אשר: אני מקבל את הצעתך. יש לכבד את הפונים שביקשו מונח, את הוועדה שטרחה והציעה מילה ואת המליאה שהצביעה בעד קביעת מילה.

א' טל: אינני חושב שהמילה סליל או שם התואר סלילי מתאימים לתיאור המקלון הזה.

י' ברויאר: הדיון במליאה נסב יותר על השאלה אם יש צורך בחידוש מילים לכלים האלה ופחות על ההצעות עצמן. לטובת הצעת הוועדה דְּבִשׁוֹן אני רוצה להוסיף שכמו דְּבִשִּׁית מדובר בהצעה בעלת סיכויי קליטה גבוהים, בהיותה מילה אחת ולא צירוף מילים.

מ' בר-אשר: נצביע על ארבע הצעות, ונצביע שוב על ההצעה שתזכה במספר הקולות הגבוה ביותר.

הצבעה

11 –	בעד דבֿשון
7 –	בעד מִקְלוֹן לְדָבֿש
0 –	בעד מִקְלוֹן סְלִילִי
4 –	בעד נִסְחֵן דָּבֿש
12 –	בעד דבֿשון

הוחלט: דבֿשון.

מ' בר-אשר: נעבור להצעת הוועדה עמיתני ועמיתנות. אולם ראשית ראוי לאשר את החלופה המוכרת לקולגה – עמית.

הצבעה

– פה אחד	בעד עֵמִית
14 –	בעד עֵמִיתֵנִי ועֵמִיתֵנוֹת
6 –	נגד
1 –	נמנע

התקבל: עֵמִית (קולגה), עֵמִיתֵנִי (קולגיאלי), עֵמִיתֵנוֹת (קולגיאליות).

מ' בר-אשר: הגענו להצעה עֵתוּדִי, הנראית כגזירת שם תואר מעתוד.

א' שורצולד: עתוד ועתודי רחוקים זה מזה במשמעות. עדיף לראות בשם התואר עתודי גזירה מעתודה כשם שמדיני גזור ממדינה ושלילי משלילה.

מ' בר-אשר: ההערה במקומה.

הצבעה

בעד עֵתוּדִי – רוב גדול.

הוחלט: עֵתוּדִי (רזרבי).

י' ברויאר: ההצעה הרביעית – קריאה לתיקון או קריאה להחלפה במקום ריקול (recall) – היא פחות בגדר מונח. מאחר ששני המצבים אפשריים והחברה קוראת ללקוחותיה להחזיר את המוצר שקנו אצלה אם לצורך תיקונו ואם כדי להחליפו, אנו מציעים את שתי האפשרויות.

מ' בר-אשר: אני מכיר שופטת בירושלים שבתיק שהיה מונח לפנייה לא רצתה להשתמש במונח האנגלי ובטבעיות קראה לזה קריאה לתיקון.

י' ברויאר: שתי ההצעות הבאות הן להחליף את המילה **מַגְבוּל**, שלא נקלטה בציבור, במילה הרווחת **מְנַעַד**, פרי יצירתו של הציבור; ולחדש לגלגליים הממונעים את ההלחם **גלגינע**, דוגמת כלי תחבורה ממונעים אחרים – קטנוע, אופנוע, רכינוע ודומיהם.

ר' גדיש: בדרך זו אנחנו מקווים לתפוס שתי ציפורים: המילה **גלגליים** לקורקינט לא נקלטה כידוע, אבל אולי תינתן לה הזדמנות שנייה אם תתקבל ההצעה לגלגליים הממונעים גם על לבכם וגם על לב הציבור.

ע' אורנן: קריאה לתיקון או להחלפה איננה מונח ואין לנו שום צורך לחדשו. די לומר קריאה סתם. לעומת זאת **גלגינע** הוא הצעה מצוינת, והוא יצטרף לרשימת כלי תחבורה בעלי כוח הנעה עצמי המסתיימים ב־נוע. הלחמים הם דרך מצוינת לחדש מילים, כל עוד הם ברורים. אגב כך אעיר שמי שטבע את המונח הלחם, לא ידע את ההבדל בין הלחמה לריתוך. בריתוך אין חומר מתווך בין החלקים. **מנעד** למשל הוא בגדר ריתוך, לא הלחם.

א' פורת: אני בעד קבלת ההצעות קריאה לתיקון או קריאה להחלפה. אם האקרמיה אינה רוצה שיגידו **ריקול**, עליה להציע חלופה עברית.

י' יהלום: נראה לי שב־ריקול העיקר הוא התיקון. לכן אני מציע הצעה חדשה: **שְׁתָּקוּן**.

ק' כ"ץ: בהודעת הוועדה נאמר שגלגינע הוא גלגליים חשמליים. אני הבנתי שגלגינע הוא גלגליים בעלי מנוע, ועל כן הסיומת **נוע**. לפי הבנתי יש הבדל בין כלי חשמלי לכלי בעל מנוע, כשם שיש הבדל בין אופניים חשמליים לאופנוע.

ר' גדיש: גם הקלנועית היא כלי רכב חשמלי. ההבדל אם כלי הרכב מונע בדלק או בחשמל אינו משמעותי.

ע' אורנן: יש מכוניות חשמליות, והן עדיין מכוניות.

א' דותן: אם לגלגליים חשמליים ייקרא **גלגינע**, יאבד הקשר הלשוני בינם ובין אופניים חשמליים.

ר' גדיש: לו היה כלי הרכב הזה מכונה בפי כול גלגליים חשמליים, לא היינו מציעים לקרוא לו **גלגינע**. הבעיה היא שהוא נקרא קורקינט ממונע, ואת המילה קורקינט אנו מנסים פעם נוספת להחליף.

נ' אקון (מן המזכירות המדעית): במרשתת מצויות לא מעט היקריות של קורקינע.

ח' כהן: כידוע במקרא בנטיית **גִּלְגַל** אנו מוצאים חיריק: **גִּלְגָּלוּ**. ואולם לפי החלטת

האקדמיה, בעברית החדשה גם הפתח השני נשמר בנטייה: גִּלְגָּלִים. מה אפוא הצידוק לחיריק בצורה גִּלְגָּלִים, שאחריה נגדרת גם ההצעה גלגינוע?

ר' גדיש: המונח גִּלְגָּלִים ותיק יותר מהחלטת האקדמיה על נטיית גלגל.

י' עופר: המילה גלגיליים היא בגדר גזירה מגלגל, לא נטייה של גלגל.

ח' כהן: גם שם התואר גלגלי, למשל רכב דו-גלגלי, הוא בגדר גזירה, ובכל זאת תנועתו פתח.

מ' פלורנטיין: בגלל הקשר בין גלגיליים לגלגל אפשר להצדיק את החיריק בגלגיליים – בין שזו נטייה ממש ובין שלא. קשה יותר להצדיקו בגלגינוע, שהוא ריתוך של גלגל עם -נוע.

ר' גדיש: החיריק מוסבר ביתר קלות אם רואים ברכיב הראשון את המילה גלגיליים.

א' דותן: על המילה מנעד אני רוצה להעיר שהיא איננה משמשת רק במוזיקה. ממוזיקה היא עברה לשימוש הכללי במשמעות 'קשת האפשרויות'.

ש"י פרידמן: recall הוא בפשטות קריאה להחזרה.

מ' בר-אשר: בישראל לא פשוט להחזיר דברים שנקנו.

ר' גדיש: קריאה להחזרה יכולה להתפרש כקריאה לקונים להחזיר את המוצר שרכשו ולקבל את כספם בחזרה, ואילו בריקול הכוונה לתיקון המוצר או להחלפתו.

ר' אלמגור-רמון: אני מעדיפה את מבנה הסמיכות מן המבנה בעל מילת היחס. אם רכב ממוגן מפני ירי הוא ממוגן ירי, יכולה הקריאה לתיקון או להחלפה להיות קריאת תיקון או קריאת החלפה.

ר' גדיש: המילה קריאה היא רב-משמעית, ולכן מילת היחס חיונית כאן יותר מבמקרים אחרים. צריך להבהיר כאן את היחס בין המילים, ובדרך זו – את משמעות המילה קריאה.

מ' בר-אשר: אינני רואה בעיה במונח בעל מילת יחס, כמו הולכי על ארבע. אני מציע שנעבור להצבעה. נצביע תחילה על החלופה העברית ל-recall: קריאה לתיקון וקריאה להחלפה או קריאה סתם, כהצעת אורנגן.

הצבעה

בעד קריאה 1 –

בעד קריאה לתקון, קריאה להחלפה – 19

הוחלט: קריאה לתקון, קריאה להחלפה (recall).

בעד מנעד במקום מגבול – פה אחד

הוחלט: מנעד (דיאפוזן).

בעד גלגנוע 20 –

נגד 2 –

הוחלט: גלגנוע (גלגיליים חשמליים או בעלי מנוע).

י' ברויאר: המונח האחרון להיום הוא פלינדרום, מילה או משפט הנקראים פנים ואחור. מאחר שהשימוש במושג הזה אינו שכיח, התלבטה הוועדה אם בכלל כדאי לתת לו שם עברי. עלו כמה וכמה הצעות, ובהן שבשוב, תהפוך, נזורה ואף רצוא ושוב. על ההצעה שבשוב מבקשת מזכירת הוועדה הגב' כץ להוסיף דבר מה.

ת' כץ: נתבקשתי להעביר לכם את הסתייגות הוועדה למונחי טכנולוגיית המידע מההצעה שבשוב משום שהיא דומה מדיי לשבשוב – הצעתם למונח מתחום המחשבים postback.

מ' בר-אשר: מילה אחת יכולה לשמש בשני תחומים שונים בהוראות שונות. אגב, כשלמדנו לקרוא בחדר, אחד התרגילים היה לקרוא מילים ומשפטים ישר והפוך. כך קראו לזה.

מ' קיסטר: ההצעה רצוא ושוב טובה משום שהיא מביעה את מה שמביעה המילה היוונית. אני מעדיף את נזורה, בהיותה ותיקה, עוד מימי הביניים. אולם ככל שאני מבין, נזורה היא כל קריאה לאחור, לאו דווקא קריאה לאחור השווה לקריאה הרגילה. על כן אני מציע שפלינדרום ייקרא נזורה שווה.

מ' בר-אשר: אני חושש שהמילה נזורה איננה שקופה דייה.

ח' סבתו: ההצעה שבשוב יפה בעיניי. אבל מאחר שקהל היעד למילה הזאת איננו הקהל הרחב, אלא קהל מצומצם ובכללו כמה חוקרי פיוט ושירה, גם אני מעדיף את נזורה.

י' אליצור: המושג פלינדרום כמעט שאינו משמש. לכן נראה לי שכדאי לקבוע מילה מובנת וקליטה. ההצעה מילה מתהפכת נראית לי הפשוטה והמתאימה ביותר.

ד' רוזנטל: מוצאת חן בעיניי ההצעה תכרכת, בהיותה פלינדרום בכתיב המנוקד. אבל ייתכן שכדאי לחכות שתעלה הצעה טובה יותר.

א' דותן: אנחנו מכלים את זמננו על מונח ספרותי מקובל שאינו רווח בציבור, ולא הייתי טובע לו מילה עברית. אם לא תקבל דעתי, אני מקווה שלא תיקבע המילה נזורה. הבסיס לה הוא הצירוף המקראי נזורו אחר, אבל את משמעות ההיפוך לא מקנה לצירוף הפועל נזורו אלא תואר הפועל אחר. הפועל נזור עניינו הפרשה והבדל, ומכאן במסורה הנו"ן המנוזרת.

מ' בר-אשר: גם אם קהל היעד הוא ציבור מצומצם, ויש בו אנשים המכבדים את העברית ומעוניינים במונח עברי, עלינו להיענות לבקשתם. אך אני מקבל את הדעה שהמילה נזורה יפה לדבר אחר, לא לפלינדרום.

ש' אליצור: גם בעיניי ההצעה נזורה בעייתית. אצל עמנואל הרומי המילה אינה עומדת לבדה. הוא מדבר על מליצה ישרה ונזורה, וכשהיא בהקשר קל יותר להבין את משמעותה.

י' יהלום: אני חושב שהמילה תְּכַרְכֵּת יפה. יש לי עוד הצעה מעין זו: בְּשֵׁב, צירוף של 'בא ושב'.

מ' בר-אשר: אם אין דברים נוספים, נצביע תחילה על השאלה אם לקבוע חלופה עברית או להשאיר את המילה בלועזיותה.

הצבעה

- בעד קביעת חלופה עברית לפלינדרום – 11
נגד – 9

מ' בר-אשר: אם כך נצביע עתה על הצעות הוועדה והצעות אחרות שזכו לתמיכה. בשלב הראשון יוכל כל חבר להצביע ליותר מהצעה אחת. בשלב הבא נצביע על הצעות שתזכינה במספר הקולות הרב ביותר.

הצבעה

- בעד שְׁבִיב – 1
בעד תְּהַפּוּךְ (או תְּהַפּוּךְ) – 6
בעד נְזוּרָה – 6
בעד מְלֵא מְתֵהֶפֶקֶת – 10
בעד תְּכַרְכֵּת – 2
בעד רְצוּא וְשׁוּב – 4

הצבעה שנייה

- בעד תְּהַפּוּךְ (או תְּהַפּוּךְ) – 8

6 – בעד נְזוּרָה

8 – בעד מְלָה מְתֵהֶפֶקֶת

מ' בראשון: מאחר שבהצבעה השנייה לא הושגה הכרעה, לפי שעה לא תיקבע לפלינדרום חלופה עברית.

ההצעה העורר: בישיבת המליאה הבאה, ישיבה שכא, אושרה ההצעה מְלָה מְתֵהֶפֶקֶת, וכיוצא בה גם מְשֻפֵט מְתֵהֶפֶד, מְסֻפָּר מְתֵהֶפֶד].

ג. אישור הודעת ועדת הדקדוק

הודעת ועדת הדקדוק

1. גולל, סורג, שובר

בשמות גולל, סורג, שובר שתי צורות כשרות: גולל, גולל; סורג, סורג; שובר, שובר.

רקע

מתקני לשון מקפידים להורות ששמות אלו משקלם פועל, וכך נהוג למעשה בקול ישראל. גם במילונים מנוקדים השמות על פי רוב בצירי (כך במילון אבן-שושן, מילון ההווה ורב-מילים המקוון; במילה שובר מילון רב-מילים מורה גם על ההגייה ב-a). במאגר המונחים של האקדמיה מנוקדים הערכים כך: גולל, שובר, ולעומתם סורג (כצורה מלעילית).

בעברית בת זמננו רווחת הגיית השמות האלה על פי רוב בתנועה a: גולל, שובר, סורג (ובריבוי סורגים, שוברים ולא סורגים, שוברים), וכאמור היא נחשבת לא תקנית. עיון במסורות ההגייה של השמות האלה, הנזכרים במשנה, מראה שאין אחידות בקריאתם במסורות השונות (בכתבי היד המנוקדים או בעל פה): מקצתן קוראות בקמץ, מקצתן בצירי, ובמקצתן משתקפות קריאות אחרות. הנה סיכום הנתונים:

גולל – e: גולל – כ"י קאופמן (פעמים רבות, פעם אחת בצירי), פרמה א, פריז; גולל – פרמה ב, קטע גניזה, ניקוד בבלי, בגדאד, מרוקו.

a: גולל – תימן וחלב.

סורג – e: סורג – כ"י קאופמן; סורג, סורג – חלב.

a: סורג – המסורת הקדם-אשכנזית (לפי אלדר); סורג – תימן (כנראה על משקל סורג); סורג – בגדאד.

שתי התנועות: סורג, סורג – מרוקו.

שובר – e: שובר – המסורת הקדם-אשכנזית (אלדר).

a: שובר, שוברים, שובר – פרמה א (אין ניקוד לצורת היחיד-נפרד), ניקוד בבלי (אין תיעוד לריבוי), תימן, בגדאד וחלב.

עוד מסורות: כ"י קאופמן – שובר, שובר, שוברין (=שְׁבְרִין?), שובר; פריז: שובר; שוברין, שובר.

הוועדה החליטה לקיים את שני הניקודים בשמות האלה – בצירי כפי שבא במילונים וכפי שהורו בעלי תקנת הלשון, ובקמץ כהגייה הרווחת אשר יש לה סיוע ממסורות הלשון. החלטה זו מבטלת את הצורה סָרְג שנקבעה במילוני ועד הלשון והאקדמיה. כל אחד מן הניקודים הללו גורר נטייה אחרת: סוֹרְג סוֹרְגוֹ סוֹרְגִים סוֹרְגִיָּה / סוֹרְג סוֹרְגוֹ סוֹרְגִים סוֹרְגִיָּה; שוֹבְר שוֹבְרוֹ שוֹבְרִים שוֹבְרִיָּה / שוֹבְר שוֹבְרוֹ שוֹבְרִים שוֹבְרִיָּה.

2. הודעה לידיעת המליאה: השלמות לכללי התעתיק ועדת הדקדוק ערכה את התעתיק המדויק מעברית לאותיות לטיניות. ועדת הדקדוק ערכה השלמות ותיקונים בתעתיק מערבית לעברית. כללי התעתיק כולם יפורסמו באתר האקדמיה וכן בחוברת מיוחדת.

מ' בר-אשר: מאחר שאיש מהחברים לא השיג על הודעת ועדת הדקדוק, היא מתאשרת בזאת.

אושרה בלא דיון הודעת ועדת הדקדוק.